

1. Abony, Elsővíz-dűlő II.

(Pest megye) Ő, R, Sza, A

A 4. sz. főút Abonyt elkerülő szakaszának 83. km-e közelében, a 49. sz. lelőhelyen 2005. május 12. és július 14. között végeztünk megelőző feltárást, befejezve az útépitéssel érintett lelőhelyrészek kutatását.

A 2626 m²-nyi felületen 104 objektumot bontottunk ki: 6 árkot, 94 gödröt, 4 házat. Az objektumok közül 15 lelet nélküli, 23 nem tartalmazott keltező leletet, leletanyaga alapján 4 őskori, 28 rézkori (ebből 2 biztosan a bodrogkeresztúri kultúrához, 16 biztosan a Protoboleráz-időszakhoz sorolható), 29 szarmata, 1 avar, 4 újkori.

A feltárt terület legérdekesebb részét képezik a rézkorba datálható gödrök, illetve a házak, valamint a – feltehetőleg – telep lakóterületét védő árok. Igen érdekes anyag került elő a két bodrogkeresztúri kultúrába sorolható leletanyagot tartalmazó gödörből. Különleges a 160. sz. objektumban feltárt két nagyméretű csótalpas tál.

Fontos épület a kb. 3×6 m-es oldalú 56. sz. ház, amely a protoboleráz időszakra datálható. A ház érdekessége a déli hosszú oldala közepén található bejárati rész, a két oldalon 3-3 cölöplyukkal. A ház belsejében letaposott egyrétegű padlót találtunk. Az épülettől ÉNy-ra egy szarvasmarha-temetkezésre bukkantunk, amelyet különlegessé tesz, hogy az állatot feldarabolt állapotban földelték el, a csontok között vörös okkerrögöket találtunk. A tetem mellett a Protoboleráz-időszakra jellemző fekete, felfényezett kerámiára bukkantunk. Nagyjából 3×4 m-es a 161. sz. ház, melynek egyik sarkában szabályos kerek gödör, annak közepén pedig egy nagyjából ép csésze (kihajló peremű, éles hasi törésvonalú) volt beleásva. A 440. sz. ház hossza 6,5 m, szélessége 4 m. A gödör hasonlóan helyezkedett el az objektumban, ebben is hasonló csészére bukkantunk. Ennek a háznak nemcsak az oldalai mentén, hanem a közepén is húzódtott cölöplyuk sor. A ház K-i végét átvágta a 430. sz. objektum, amely szintén az adott időszak leletanyagait tartalmazta, így a leletanyag alkalmas lehet az időszakon belüli kronológia felállítására.

A házakon kívül egyedi jelenség az árok, amelynek É-i fala meredek, erődítésre emlékeztető, a déli fala lankásabb. A feltárt részlet 7 m hosszú és 3 m széles, mélysége a közepén 120 cm. Leletanyaga a protoboleráz időszakra sorolható, kiemelkedik a dunántúli import Furchenstich-töredék.

Jelentős lelet a 157. sz. gödörben kibontott agyagpecsétlő (protoboleráz időszak, kettős farkasfogmintával díszített), valamint két rézár.

A feltárási területen előkerült szarmata objektumok, kerek vermek közvetlenül az újszilvási út két oldala mellett kerültek elő, leletanyagukban a szürke, korongolt kerámia, valamint a durva kézzel formált edénytöredékek domináltak, néhány sigillata utánzat is napvilágra került.

Az egyetlen avar gödör durva kivitelű kézzel formált kerámiát tartalmazott.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

RAJNA ANDRÁS

2. Abony, Turjányos-dűlő, 1. agyagbánya

(Pest megye) R, B

2005. április elejétől október végéig végeztük a megelőző feltárást a lelőhelyen, a 2004-ben feltárt területtől É-ra. A lelőhely a Füzes-ér egykori meanderének É-i partján, enyhén kiemelkedő, félszigetszerű területen fekszik, mintegy 88–89 m tengerszint feletti magasságon. A mezőgazdasági műveléssel korábban nem bolygatott területen a régészeti jelenségek egy része bizonyosan a humuszban lehetett, mint ezt a humuszréteg alján előkerült késő bronzkori sír is bizonyítja, amelynek közelében – minden bizonnyal a sírhoz tartozó – nagyméretű, ún. pecsétfejű bronztűt találtunk.

A területen észlelhető régészeti jelenségek eloszlása főként a bánya nyugati és déli területére kiterjedő, laza szerkezetű, viszonylag rövid ideig lakott településre utal. A régészeti lelőhely minden bizonnyal folytatódik É-i irányban, a további kitermelésre kijelölt területen is.

Az általunk feltárt régészeti objektumok legtöbbje beásás, gödör, melyeknek sok esetben csak legalsó része maradt meg. Az időnként rendkívül nagy felületű, bizonyosan többször megújított hulladékgödrök szolgáltatták a leletanyag döntő részét.

A középső területen talált öt kerek, nagyméretű, függőleges falú és meglehetősen mély beásás egyértelműen víznyerő kút lehetett. Rétegesen beiszapolódott betöltésük is ezt támasztja alá. A gödrök betöltéséből viszonylag nagy mennyiségű kerámiatöredék mellett pattintott, ill. csiszolt kőeszközök, valamint csonteszközök is előkerültek. A nagyszámú állatcsont, főként szarvasmarhacsontok intenzív állattartásra utalnak. Ritkán egy-egy emberi maradvány is előfordult az objektumokban, melyek közül kiemelkedik egy omladékréteg alatt, rendellenes helyzetben fekvő emberi váz.

A rézkori telep gödreiből nagy számban előkerült leégett agyag házfaltapasztások, ill. kemencék sütőfelületeinek töredékei felszíni épületekre utalnak, melyek nyomai azonban a jelenlegi humuszolt felszínen már nem figyelhetők meg. Néhány beásásban házfaltapasztásokkal együtt egészben megmaradt, esetenként töredékes, különböző méretű edényeket találtunk.

A település az előkerült kerámialeletek stílusjegyei alapján a késő rézkor kialakuló szakaszával, a Cernavoda III-Protoboleráz-horizont néven elkülönített kulturális egységgel hozható összefüggésbe, mely a Kr. e. 3700–3500 közötti időszakban élhetett.

A kerámia viszonylag jó minőségű, gyakran fényezett felületű, csak néhány esetben díszített beböködött pontsorokkal, vagy bekarcolt vonaldíszekkel. A legkedveltebb edényformák az ívelten kihajló peremű, tört profilú, gyakran függőlegesen átfúrt bütyökkel ellátott tálak, ill. a vékony falú, nyomott gömbös testű, általában szalagfüles korsók, bögrék. A „szubkután fül” típusa is nagy számban került elő. A viszonylag finom kidolgozású edények mellett a vastagabb falú, gyakran durva felületű fazekak, ill. nagyméretű tárolóedények töredékei is